

5. Bláznice (viz tento čl.). R. 1894 bylo v 30 veřejných a 7 soukromých blázinců zaopatřeno 19.026 osob.

6. Nalezniční (viz tento čl.). V ústavech těchto bylo r. 1894 zaopatřeno 11.211 dětí; jinak (t. j. mimo ústavy tyto) zaopatřeno bylo téhož roku 28.191 nalezců.

7. Porodince (viz tento čl.). V 18 porodincích bylo r. 1894 zaopatřeno 20.192 matek a 17.686 dětí nákladem 432.384 zl.

8. Útulny pro děti (asyly) a sirotčince. R. 1894 bylo v ústavech těchto (počtem 198) zaopatřeno 13.229 dětí nákladem 1,358.790 zl. (srv. čl. Káznice, Školy mateřské a jesle).

9. Nemocnice (viz tento čl.). R. 1894 bylo v Rakousku 620 nemocnic 379.708 nemocných. Z počtu toho průměrně jako úplně uzdravených propuštěno bylo 68·80/0, 170/0 připadalo na polepšené zdravím a 5 10/0 na nevyhojené, kdežto 9·10/0 z nich zemřelo. Z počtu nemocnic (620) bylo 57 vlastnictvím duchovních jednot, kdež celkem léčeno bylo 34.953 nemocných.

10. Chorobince a ústavy zaopatřovací zaopatřují osoby stížené nevyléčitelnými neduhy neb osoby k výdělku neschopné. R. 1894 bylo celkem 1862 takovýchto ústavů a chovalo 44.228 osob nákladem 3,153.264 zl.

11. Ústavy hluchoněmých (viz tento čl.).

Ústavy kontumační jsou ústavy provádějící ochranná opatření proti zavlečení nakažlivých nemocí.

I. Karanténa.

Název »karanténa« pochází od 40denní dohlídky nad příchozími (quarantina), jež byla nařízena v XV. stol. v Benátkách. Karanténou v užším slova smyslu jest tudíž doba, po kterou nesmí se lodi buď vůbec neb jen obmezeně stýkati se zemí, pokud se týče s jinými lodmi neb obyvatelstvem, je-li tu podezření, že jsou stíženy nakažlivými nemocmi. Posádka a cestující musí setrvati po tu dobu buď na lodi, nebo umístí se ve zvláštních, k tomu cíli zřízených lazaretech. Též zboží nesmí býti z lodí vyloženo; rozhodnou je tu okolnost, je-li náchylnost k nákaze a dále velikost nebezpečí. V širším slova smyslu jest karanténa souhrn všech opatření, jimiž podrobují se přibylé osoby, lodi, zboží atd. izolaci a pozorování, pokud se týče desinfekci (karanténa pozorovací, čistící). Východní mor a jiné nakažlivé nemoci měly v zápětí opatření, aby zabráněno bylo zavlečení jich. Opatření ta spočívají jednak v úplném uzavření hranice s určitými místy vstupnými, v nichž jest karanténa zřízena, jednak v dohlídce nad osobami a zbožím, jež pochází z krajín nákazou podezřelých. Karantény, jako vstupná místa pro styk námořský, nalézají se téměř ve všech větších přístavech evropských. V roce 1850 a 1851 vyjednávalo se mezi Francií, Rakouskem, Neapolskem, Španělskem, Velkou Británií, Řeckem, Portugalskem, Sardiníí, Toskánou, Římem a Portou o docílení jednotného postupu při opatřeních karantenních a v 48 konferencích, jež odbyvány byly od 23. července 1851 až do 19. ledna 1852, sdělána osnova »convention sanitaire internationale« a zjištěn mezinárodní reglement karantenní. Dotyčná smlouva ze dne 3. února 1852, jež však není podepsána všemi účastnými mocnostmi, ustanovuje, že obecná zdravotně policejní opatření směřují jen proti východnímu moru, žluté zimnici a choleře a že všechny lodi, vyjímaje plavidla určená pro službu celní a strážní,

musí býti opatřeny zdravotním pasem. Po dalších pokusech o mezinárodní upravení této otázky, jež se staly na popud Francie r. 1866 v Cařihradě, jež však smlouvou neskončily, dalo podnět Rakousko r. 1873 ke konferenci ve Vídni, jež byla též Německou říší obeslána a které bylo za úkol uloženo stanovit karantenní opatření, jež by vyhovovala pokrokům vědy a nabytým zkušenostem. Avšak i činnost této konference s výsledkem se nesečkala. Roku 1880 odpověděl předseda ministerstva na interpelaci v rakouské poslanecké sněmovně, že uskutečnění mezinárodní komise zdravotní setkává se s obtížemi, ježto jednotlivé vlády různě soudí o hodnotě takové komise. Na to vyslalo Německo ve spolku s Rakouskem a jinými evropskými státy znaleckou komisi do ruských krajín, jež byly navštíveny a ohroženy epidemií, avšak ke smlouvě, jak zabrániti nakažlivým nemocem, dosud nedošlo. Zvláštní obtíže tu působí jednak odůvodněná pochybnost ve příčině trvalého výsledku, jednak nákladnost karantén a zejména značné újmy, jež z toho hrozí obchodu.

II. Kontumační ústavy proti zvířecím nemocem a nákaze.

1. Uzavření osady.

Uzavře-li se osada, nesmí se žádné dobytče toho druhu, který by se mohl nakaziti, beze zvláštního povolení politického úřadu okresního z osady odvésti a nesmějí se vůbec dobytčata domácí stýkati s přespolními, ježto by se mohla nakaziti. Osada můž býti uzavřena jen tehdy, když je nákaza taková, že by z ní mohlo povstati větší všeobecné nebezpečí a když jí byla zachváčena dobytčata ve více chlévích. Ve větších osadách mohou se uzavřítí jen jisté silnice neb části osady. Nelze-li chovati zvířata nemocná nebo podezřelá v chlévích, lze na místě osady uzavřítí celé popluží nebo některou část jeho (uzavření trat), a to s týmž obmezením styku, které nastává při uzavření osady. Aby osada a popluží se uzavřítí mohly neb aby se výjimka nějaká v tom ohledu povoliti mohla, k tomu třeba povolení politického úřadu (§ 2 ad 2 zák. ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z.). Osady uzavřené budče označeny tabulkami výstražnými u vchodu a východu vztýčenými, na kterých uvedena bud nemoc dobytčí. Bylo-li uzavřeno popluží budče na příhodných místech mezi obecních postaveny výstražné tabulky s přiměřeným nápisem. Zapovězeno bud přiváděti na tratu cizí dobytek, jenž by se mohl nakaziti. Cesty budče dle možnosti uzavřeny, by se po nich nemohlo vycházeti a vcházeti; je-li toho třeba, budče hlídkami hlídány (prov. nař. k cit. zák. ze dne 12. dubna 1880 č. 36 ř. z.). Rozšíří-li se značněji nákaza v osadě, může býti osada neb některé části její, je-li toho třeba, vojenským kordonem uzavřena a nad to může býti styk ještě přísnějším způsobem obmezen. Vypukne-li mor dobytčí v době polních prací, může se nařízené uzavření státí na rozhraní polí a obyvatelům, jejichž dvory nejsou ještě nakaženy, může se dovoliti, by polní práce s náležitou opatrností se svými potahy vykonávali (§ 23 ad *i*) a *k*) zák. ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z.).

Na místní uzavření dohlížejí a je provádějí spolehliví hlídači (jež zvolí se z obyvatelů, kteří nemají dobytka) a dle potřeby vojíni. Je-li v místě nákazy stanice železniční, mohou na ni místní obyvatelé vstupovati, jen je-li toho nezbytně potřebí. Nakládání a skládání přežvýkavců je po dobu nákazy bezvýminečně zakázáno (prov. nař. k zák. o moru dobytčím ze dne 12. dubna 1880 č. 38 ř. z.).

2. Uzavření hranic.

Vypukla-li v zemi sousední nakažlivá nemoc dobytčí a rozšířila-li se tou měrou, že z toho hrozí nebezpečí dobytku domácímu a je-li se obáváti, že se nemoc dostane do těchto zemí, může politický úřad zemský zakázati, aby z krajiny nakažené dovážena byla živá nebo mrtvá zvířata, jimiž by mohla býti nákaza vnesena, buď podél hranic celého správního obvodu nebo v určitých částech pomezních nebo může dovoliti dovoz takových zvířat jen na místech ustanovených a s takovým obmezením, by nebylo nebezpečí, že bude nákaza zavlečena. Dle okolností lze hranice uzavřítí vojskem, je-li toho zapotřebí (§ 5 zák. ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z.). Vypukl-li mor dobytčí v místech ne více než 40 km. od hranic vzdálených, neb vůbec způsobem nebezpečným, budiž zakázán zemským politickým úřadem hraničícího obvodu správního s této strany dovoz a průvoz dobytčat, přežvykavců a jakýchkoli součástí těchto zvířat (odpadky, suroviny atd.), suché píce, slámy, steliva, hnoje, náradí chlévního a náčiní ku spřežení dobytka přes ohroženou hranici a budiž hranice, je-li toho třeba také kordonem vojenským uzavřena (§ 3 zák. ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z.). Vyhlášeno buď, ke které části hranic se vztahuje záповěď dovozu a průvozu dobytka a uzavření hranice.

Uzavrou-li se hranice, buďte dle potřeby ustanovena místa, kudy dobytek může vcházeti. Hranice buďte uzavřeny zejména tehda, když s krajinou morem dobytčím stíženou jest čilý styk, aneb když opatření v cizině učiněná neposkytují dostatečné obrany proti zavlečení moru. Dozorci zřízení k opatrování hranic a stanic, kudy dobytek vchází, buďte poučeni o službě, již jsou povinni konati (prováděcí nař. k zák. ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z.).

3. Předpisy ve příčině dovozu dobytka.

Rusko a Rumunsko považují se v ohledu tomto stále za země morem dobytčím stížené. Ohledně těchto zemí platí kromě předpisů již uvedených ještě předpisy tyto:

Parožný dobytek lze přiháněti z Ruska a Rumunska do tuzemska jen na určitých místech, na kterých se musí dobytek podrobiti pozorování úřadu kontumačního. Za tím účelem budtež dobytčí kontumace zařízeny dle reglementu cestou nařizovací vydaného, podél hranic tam, kde toho obchod nutně vyžaduje a poměry místní dovolují. Pouhá revise přihnáného parožného dobytka nesmí nikdy postačiti. Dovoz přežvykavců díti se může jen v místech, kde jsou ústavy kontumační. Aby přežvykavci připuštěni byli do ústavů kontumačních, třeba prokázati, že dobytčata pocházejí z krajín nenakažených a že byla doprava krajinami nenakaženými. Přijímání přežvykavců do ústavu kontumačních se zastaví, když vypukne mor mezi zvířaty v kontumaci se nalézajícími. Dobytek dovezený pro potřebu hospodářskou chován buď v kontumaci 15 dní a dobytek jatečný 10 dnů. Dobytku propuštěnému po uplynutí lhůty observační vypálí se zvláštní znamení a mimo to opatří se dobytek pasem dobytčím (kontumačním).

Ministerstvo vnitra určí po dohodnutí se s ministerstvem orby, kterými ústavy kontumačními lze dobytek jatečný dovážeti a do kterých míst lze jej ke spotřebě dovážeti (§ 40 zák. o dob. moru). Dobytek jatečný, jenž se propouští z ústavů kontumačních, jež nejsou u samé železnice, buď hnán pod dohledem po zvláštní k tomu ustanovené cestě až k nejbližší

stanici železniční, kde jej lze naložit, při čemž budiž toho dbáno, by se nesmísl s dobyt看 tuzemským (prováděcí nař. k zák. o moru dobyt.).

III. Ustanovení práva trestního.

1. V okresu, kde byla učiněna zvláštní opatření, by zabráněno bylo brozícímu nebezpečí moru neb jiným nakažlivým a obecnému stavu zdravotnímu nebezpečným nemocem, dopouští se přečinu, kdo něco učiní, co dle svých následků přirozených neb následků, jež vzhledem k předpisům zvláště vyhlášeným lze snadno poznati, může nákazu způsobiti neb dále rozšířiti, nechť čin záleží v jednání neb opomenutí a nechť stal se úmyslně neb jen nedopatřením (§ 393 tr. z. a § 1 pat. ze dne 21. května 1805 č. 731 sb. z. s.). Jednání a opomenutí v § 393 al. 1 tr. z. uvedená lze trestati dle § 431 tr. z., nejsou-li ohledně nich vydány zvláštní předpisy (§ 393 al. 2 tr. z.) (rozh. ze dne 26. dubna 1888 č. 2944 č. sb. 1148).

2. Zvláštní druhy přečinů proti opatřením proti moru obsahuje pat. ze dne 21. května 1805 č. 731 sb. z. s. Z nich sluší uvésti hlavně:

- a) překročení kordonu;
- b) zmaření kontumace;
- c) zanedbání nařízených povinností úředních;
- d) zatajení nebezpečí.

Zanedbáním povinností úředních dopouští se vůbec každý přečinu, kdo nedbá povinností, jež mu ukládá úřad, zákon, zvláštní nařízení představeného úředníka neb lékaře. Nebezpečí zatajuje, kdo nabyv vědomosti o některém z uvedených přečinů, ať již je druhu jakéhokoli, to ihned neoznámí nejbližší vrchnosti. Cís. nař. ze dne 8. května 1850 č. 190 ř. z. propůjčilo soudům právo zmírňovací při přečinech proti moru, jež nyní upraveno jest v příslušných §§ tr. z. a tr. ř.; avšak toto nařízení obsahuje dále ještě ustanovení, že jsou-li tu zvláštní okolnosti zmírňovací, lze trest žaláře proměnit v trest vězení.

3. Obecný reglement pro zdravotní správu ze dne 13. prosince 1851 č. 41 ř. z. z r. 1852 obsahuje nařízení proti zavlečení moru nebo žluté zimnice po moři. Přicházejí-li lodi neb osoby z podezřelých míst, jest každý čin přečinem, jenž dle svých přirozených a snadno poznatelných následků, neb vzhledem k předpisům v tomto reglementu obsaženým neb jinak ve známost uvedeným, může nákazu způsobiti neb dále rozšířiti, neb čin záleží v nějakém jednání neb opomenutí a nechť stal se úmyslně neb jen nedopatřením. Trest za přečiny tyto vykonává se ve smyslu pat. ze dne 21. května 1805 č. 731 sb. z. s. se zřetelem na zmírnění, jež připouští cís. nařízení ze dne 8. května 1850 č. 190 ř. z.

4. Trestní ustanovení ve příčině kontumace nemocí zvířecích a dobytčího moru: Kdo jedná proti nařízením, jež vydána byla za účelem zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířecích dopouští se přečinu a trest se, jednal-li úmyslně, vězením až do 1 roku nebo pokutou peněžitou až do 1000 zl. Vypukla-li z přečinu toho nákaza mezi dobyt看, potrestán buď vinník vězením až do 3 roků nebo pokutou peněžitou do 2000 zl. Je-li tu jen nedbalost, uložena buď pokuta peněžitá až do 100 zl. a byla-li způsobena škoda, jest trestem vězení až do 1 roku nebo pokuta peněžitá až do 1000 zl. a byla-li přivoděna smrt člověka, vězení od 1 měsíce do 3 roků. Zvířata a suroviny od zvířat, jimiž se obešla záповěď vývozu, buďte úřadem trestním za propadlé prohlášeny (§§ 44, 45 a 46 zák. z 1880 č. 35 ř. z.). Bylo-li jednáno proti

předpisům zákona o moru dobytčím, platí uvedené předpisy; při tom buď však hleděno ku většímu nebezpečí, jež vzchází přestoupením předpisů o moru dobytčím. Úřad trestní prohlásí propadlými zvířata a suroviny od nich pocházející, jež byly buď proti zákazu vezeny a provezeny přes hranice říšské nebo zemské, nebo byly dovezeny jinudy, než místy ku přechodu určenými neb jimiž byl kordon protržen (§§ 38 a 39 zák. o moru dob).

Ústavy posluhů veřejných jsou živnostenská zařízení v tom záležející, že jsou obecnstvu za úplatu pohotově k službám na veřejných ulicích určité osoby. Živnost těchto osob jest koncesní (§ 15 odst. 4 ř. živn., rozh. ze dne 24. února 1862 č. 1146 a rozh. ze dne 27. března 1864 č. 24.043). Jakožto živnost pro služby místní podléhá toto zaměstnání co do maximálních sazeb úřednímu vyměření (§ 51 živn. ř.) a mimo to úpravě živnostenské policie (§ 54 odst. 2 živn. ř.). V čelných městech mají ústavy tyto veškeré prostředky k dopravě zboží a jsou zvláštními podnikateli organisovány a vydržovány. První ústav veřejných posluhů založen byl r. 1858 kupcem Bergrem v Brombergu; odtud rozšířilo se zařízení toto, zajisté v nejednom směru praktické, do Rakouska, Německa, Švýcar, Ruska, Anglie, Holandska a Severní Ameriky.

Ústavy pro hluchoněmé.

I. Pojem a význam.

Účel ústavy těmito sledovaný má význam neocenitelný; vychovávají, vyučují a schopnými k výdělku činí nešťastníky, jež od narození nebo nejtutlejšího mládí jsou sluchu zbaveni a u nichž se tudíž ani řeč vyvinouti nemohla; ústavy tyto pečují tudíž o výchovu hluchoněmých, by tito našli výživu v životě občanském a založili svoji existenci a tím se stali potřebnými a prospěšnými členy společnosti lidské. Účel ústavů těchto je tudíž velmi humanním a zároveň všeužitečným. Ústavy tyto jsou požadavkem pravé a ušlechtilé lidskosti a slouží též zájmu veškerenstva, umožňující tisícům nešťastným a opuštěným, by se stali účelnou činností prospěšnými celku. Statistické výkazy poučují, že hluchoněmých je daleko více v krajinách hornatých, než v nížinách, nejvíce jich jest v zemích alpských; tak připadá na př. ve Švýcarsku na 100.000 obyvatelů 245 hluchoněmých, v Solnohradsku 278, v Korutansku 441, ve většině evropských zemí přibývá pak hluchoněmých. Ústavy hluchoněmých jsou výsledkem snah dobročinných, jevících se od 2. polovice 18. stol. Ústavy tyto vznikly lidumilným působením 2 mužů. Byl to jednak abbé Karel Michael de l'Epée, jenž na své útraty založil r. 1760 ústav takový (teprve r. 1791 sestátněný) a v Německu byl to vynikající filantrop Samuel Heinicke, který přiměl r. 1778 knížete voliče Bedřicha Augusta Saského ku zřízení veřejného ústavu hluchoněmých v Lipsku. Od toho času pokládaly evropské státy a obce za svou povinnost následovati tohoto vzoru a pečovati o výchovu a vyučování hluchoněmých ve zvláštních ústavech. Tak povstaly vynikající ústavy hluchoněmých ve Vídni, Berlíně, Praze a j. V nynější době věnuje moderní stát plnou péči též výchově těchto mrzáků. Ve všech vzdělaných státech setkáváme se již s ústavami hluchoněmých. Veliký počet těchto ústavů založili též soukromníci. Rostoucí potřebě není však dosud přes četné a dobře zřízené ústavy tohoto druhu ani z daleka vyhověno, takže se právem stěžuje, že mnoho těchto nešťastníků, zejména v zemích alpských, vyrůstá beze všeho vyučování a propadá přímo blbosti. Jest tudíž předním úkolem státu věnovati hluchoněmým pozornost ještě větší.